

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 16 września 2014 roku wydanym w sprawie o sygn.akt I C 213/14 Sąd Rejonowy w Pabianicach oddalił powództwo Skarbu Państwa-Starosty (...) o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. kwotę 2400 złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, iż w 2013 roku została założona księga wieczysta nr (...) dla nieruchomości położonej w P. przy ul.(...), oznaczonej jako działka nr (...) o powierzchni 0,0495 ha, objętej dotychczas księgą hipoteczną rep.hip.849. Jako właściciela nieruchomości w dziale II księgi nr (...) wpisano Zakład Ubezpieczeń Społecznych w W. na podstawie art.115 ust.1 i ust.5 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych. W księdze dawnej nr 849 jako właścicielka objętej tą księgą nieruchomości wpisana była Ubezpieczalnia Społeczna w P., która nabyła przedmiotową nieruchomość na podstawie umowy sprzedaży z dnia 9 września 1936 roku.

Wniosek o założenie księgi wieczystej i ujawnienie w nowozałożonej księdze jako właściciela ZUS złożył w 2013 roku Starosta (...) wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej, uczestnikiem postępowania był Zakład Ubezpieczeń Społecznych w W..

W ocenie Sądu powód nie wykazał w toku postępowania, aby istniały podstawy prawne do wpisania w dziale II przedmiotowej księgi Skarbu Państwa w miejsce Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

W szczególności Sąd pierwszej instancji podniósł, iż zgodnie z art.115 ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.z 2013 roku poz.1442 ze zm.) obecny Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest następcą prawnym działających do 1950 roku: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczalni społecznych i funduszy ubezpieczeń społecznych w zakresie ubezpieczeń społecznych i jest uprawniony, jeżeli nie narusza to ujawnionego w księdze prawa własności lub prawa użytkowania osób trzecich, do występowania o zwrot nieruchomości stanowiących w podanym zakresie własność tych podmiotów. Co do zasady zwrot takich nieruchomości następuje w drodze decyzji administracyjnej wydanej przez wojewodę. W myśl ust.5 tego przepisu, decyzja nie jest wymagana, jeżeli jedynym ujawnionym w księdze wieczystej właścicielem jest działający do 1950 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczalnia społeczna lub fundusze ubezpieczeniowe, których następcą prawnym jest ZUS oraz nie jest w księdze wieczystej ujawnione prawo użytkowania wieczystego osób trzecich. Wpis prawa własności następuje wówczas na jednostronny wniosek Zakładu.

W rozpoznawanej sprawie prawo własności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zostało prawidłowo ujawnione na podstawie powołanego wyżej art.115 ust.5 – w księdze dawnej jako właścicielka nieruchomości oznaczonej obecnie jako działka nr (...) wpisana była Ubezpieczalnia Społeczna w P.. Okoliczność, iż z wnioskiem o wpis nie wystąpił ZUS lecz Starosta (...) działający jako reprezentant Skarbu Państwa nie ma znaczenia, ponieważ użyte w przytoczonym wyżej przepisie sformułowanie „jednostronny wniosek” oznacza tylko tyle, iż składając wniosek o wpis prawa własności Zakład nie musi wskazywać uczestników postępowania.

Skarb Państwa – Starosta (...) powołując się na przepisy ustawy z dnia 20 lipca 1950 roku o Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.Nr 36 poz.333) oraz dekretu z dnia 2 lutego 1955 roku o przekazaniu wykonywania ubezpieczeń społecznych związkom zawodowym (Dz.U.Nr 6 poz.31) jako podstawy żądania wpisu Skarbu Państwa w miejsce ZUS, nie przedstawił żadnego dokumentu wskazującego, iż przedmiotowa nieruchomość została przydzielona jakimkolwiek podmiotowi, o którym mowa w dekreście, a którego następcą prawnym byłby obecnie Skarb Państwa. Powołany dekret znoszący Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie precyzował prawnych losów majątku nieruchomego stanowiąc jedynie, iż majątek ten ma zostać podzielony między Centralną Radę Związków Zawodowych oraz Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej i jego organy terenowe, a podział ten zatwierdzić miał Prezes Rady Ministrów.

W tych okolicznościach powództwo zostało oddalonej jako bezzasadne. O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art.98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód zaskarżając to orzeczenie w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię :

a) art.5 ust.2 dekretu z dnia 2 lutego 1955 roku o przekazaniu wykonywania ubezpieczeń społecznych związkom zawodowym (Dz.U.Nr 6 poz.31), z którego wynika wyłącznie zobowiązanie Prezesa Rady Ministrów do zatwierdzenia podziału majątku ruchomego ZUS i nieruchomości użytkowanych przez ZUS pomiędzy podmioty w nim wskazane,

b) art.115 ust.2 i 5 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2013 roku poz.1442 ze zm.) przez błędne przyjęcie, iż ZUS nie jest jedynym uprawnionym do wystąpienia z wnioskiem o wpis w księdze wieczystej w miejsce Ubezpieczalni (...) w P. oraz że zostały spełnione przesłanki wskazane w powołanym przepisie uprawniające do wpisu ZUS jako właściciela nieruchomości w sytuacji, gdy wpis następuje na jednostronny wniosek ZUS, zaś nieruchomość nie była użytkowana przez ZUS i nie jest niezbędna do wykonywania jego zadań.

W uzasadnieniu skarżący podniósł m.in., iż zgodnie z art.11 ustawy z dnia 20 lipca 1950 roku o Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych oraz przepisów dekretu z dnia 2 lutego 1955 roku, majątek działających do wejścia w życie ustawy ubezpieczalni społecznych przechodził na własność Skarbu Państwa. Stan taki istniał także w dacie wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, kiedy to ZUS uzyskał osobowość prawną i został uznany za następcę prawnego działających do 1950 roku ubezpieczalni i funduszy ubezpieczeniowych. W ocenie skarżącego, przepisy dekretu z dnia 2 lutego 1955 roku dotyczyły jedynie podziału majątku użytkowanego przez ZUS, którego właścicielem był Skarb Państwa.

Nadto, działka będąca przedmiotem postępowania nie była nigdy użytkowana przez ZUS, który w ustawowym terminie nie złożył wniosku o wszczęcie postępowania i nie był zainteresowany przedmiotową nieruchomością. Według skarżącego, gdyby nie omyłkowo złożony wniosek o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności na rzecz ZUS, nadal w księdze wieczystej pozostawałby jako właściciel Skarb Państwa.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Okręgowy zważył,co następuje:

apelacja nie jest zasadna.

W pierwszej kolejności należy podnieść, iż Sąd Okręgowy przyjmuje za własne prawidłowe ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji,które nie były zresztą w sprawie sporne. Słusznie także Sąd Rejonowy przyjął za podstawę rozstrzygnięcia art.10 ustawy z dnia 26 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn.Dz.U.2013 poz.707), zgodnie z którym w razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym osoba, której prawo nie jest wpisane lub jest wpisane błędnie albo jest dotknięte wpisem nieistniejącego obciążenia lub ograniczenia, może żądać usunięcia niezgodności. Usunięcie rozbieżności między stanem nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej i jej rzeczywistym stanem prawnym jest bowiem dopuszczalne tylko na drodze powództwa z art. 10 u.k.w.h. a nie wskazanego w pozwie art.189 k.p.c. Powództwo to ma złożony charakter, bo chociaż w jego konstrukcji dominują elementy decydujące o zakwalifikowaniu go do powództw zmierzających do ustalenia prawa, to jednak pozwala ono uprawnionemu na doprowadzenie do ujawnienia ustalonego prawa w księdze wieczystej, przez co osiąga on ochronę prawną nie tylko w relacji z przeciwnikiem sporu (jak w sprawie o ustalenie) lecz w relacji z wszystkimi uczestnikami obrotu, w stosunku do których może powoływać się na treść księgi wieczystej i domniemanie z art. 3 u.k.w.h.(por.wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2011 roku sygn.,akt I CSK 340/10).

Przy rozpoznawaniu powództwa wytoczonego na podstawie powołanego przepisu przedmiotem postępowania dowodowego jest ustalenie, czy istotnie zachodzi niezgodność między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, uzasadniająca jej usunięcie przez dokonanie prawidłowych wpisów. Celem postępowania o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym jest doprowadzenie do zgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z aktualnym stanem prawnym nieruchomości istniejącym w dacie orzekania przez sąd.

Ciężar dowodu, że rzeczywisty stan prawny nieruchomości jest odmienny od ujawnionego w księdze wieczystej spoczywa na stronie powodowej (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2006 r., III CSK 119/06, nie publ.).

W rozpoznawanej sprawie to stronę powodową obciążał zatem obowiązek wykazania, iż ujawnione w księdze wieczystej nr (...) prawo własności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. zostało wpisane błędnie i że prawo to przysługuje Skarbowi Państwa.

Jak słusznie ocenił Sąd pierwszej instancji, taki dowód nie został skutecznie przeprowadzony.

Przede wszystkim należy zauważyć, iż powoływany przez powoda art.11 ust.2 ustawy z dnia 20 lipca 1950 roku o Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych nie przewidywał wprost przejścia prawa własności nieruchomości użytkowanych przez znoszone mocą ust.1 tego przepisu podmioty (w tym ubezpieczalnie społeczne) na rzecz Skarbu Państwa. W myśl ustępu 2 bowiem prawa i obowiązki wymienionych w ust.1 funduszy i instytucji przechodziły na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, który – zgodnie z art.1 tej ustawy posiadał osobowość prawną.

Zasadnie także przyjął Sąd Rejonowy, iż dekret z dnia 2 lutego 1955 roku o przekazaniu wykonywania ubezpieczeń społecznych związkom zawodowym (Dz.U.Nr 6 poz.31), znosząc Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie precyzował prawnych losów majątku nieruchomego stanowiąc jedynie, iż majątek ten ma zostać podzielony między Centralną Radę Związków Zawodowych oraz Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej i jego organy terenowe, a podział ten zatwierdzić miał Prezes Rady Ministrów.

Z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 25 listopada 1986 roku o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (Dz.U.Nr 42 poz.202) tj. z dniem 1 stycznia 1987 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych zyskał status centralnego organu administracyjnego państwa. Ponownie osobowość prawną przyznano Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w 1998 roku.

Prawo własności Skarbu Państwa do nieruchomości stanowiących własność działających do 1950 roku podmiotów nie wynikało wprost z uregulowań dotyczących ubezpieczeń społecznych, lecz wyprowadzane było raczej z art.8 ówczesnej Konstytucji, zgodnie z którym mienie ogólnonarodowe: złoża mineralne, wody, lasy państwowe, kopalnie, drogi, transport kolejowy, wodny i powietrzny, środki łączności, banki, państwowe zakłady przemysłowe, państwowe gospodarstwa rolne i państwowe ośrodki maszynowe, państwowe przedsiębiorstwa handlowe, przedsiębiorstwa i urzędnictwo komunalne - podlegało szczególnej trosce i opiece państwa oraz wszystkich obywateli oraz zasady jednolitej własności państwowej (por. postanowienie SN z dnia 24 października 1963 roku sygn.akt III CR 252/63).

Niezależnie od losów majątku posiadanego przez podmioty zajmujące się ubezpieczeniami społecznymi po II wojnie światowej kwestię następstwa prawnego po tych instytucjach uregulowano ostatecznie w art.115 ust.1 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U.z 2013 roku poz.1442 ze zm.), zgodnie z którym obecny Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest następcą prawnym działających do 1950 roku: Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczalni społecznych i funduszy ubezpieczeń społecznych w zakresie ubezpieczeń społecznych. Jako następcą prawnym Zakład był uprawniony do występowania o zwrot nieruchomości stanowiących własność podmiotów działających do 1950 roku, o ile nie naruszało to ujawnionego w księdze wieczystej prawa własności lub użytkowania wieczystego osób trzecich. W myśl ustępu 2 powołanego przepisu, Zakład mógł wystąpić o zwrot nieruchomości, jeżeli była niezbędna dla wykonywania jego zadań. Wniosek – zgodnie z ustępem 5 można było zgłosić do 31 grudnia 2010

roku. Stwierdzenie, że Zakład jest następcą prawnym właściciela nieruchomości oraz orzeczenie o zwrocie następowало w drodze decyzji wojewody.

Podstawą wpisu prawa własności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. w dziale II księgi wieczystej (...) nie był jednak ustęp 2 art.115, lecz ustęp 1 i 5 tego przepisu oraz treść dawnej księgi rep.hip nr 849.

Przepis ust.5 art.115 powołanej wyżej ustawy zawiera szczególne uregulowanie pozwalające Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na uzyskanie wpisu prawa własności w księdze wieczystej bez konieczności wszczynania postępowania administracyjnego o zwrot nieruchomości i uzyskiwania decyzji wojewody w określonych przypadkach. Decyzja taka (a tym samym postępowanie administracyjne) nie jest wymagana, jeżeli jedynym ujawnionym w księdze wieczystej właścicielem jest działający do 1950 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczalnia społeczna lub fundusze ubezpieczeniowe, których następcą prawnym jest ZUS oraz nie jest w księdze wieczystej ujawnione prawo użytkowania wieczystego osób trzecich. Oczywiście jest to, iż podstawą takiego uregulowania jest przyjęcie następstwa prawnego obecnego ZUS po wymienionych w art.115 podmiotach. Przepis ustępu 5 art.115 nie wymaga wykazania przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, iż użytkował nieruchomości bądź, iż są obecnie niezbędne do wykonywania działalności. Badanie tego rodzaju okoliczności w postępowaniu wieczystoksięgowym nie byłoby w zasadzie możliwe. Jedynymi przesłankami warunkującymi możliwość dokonania wpisu prawa własności jest ujawnienie w księdze wieczystej jako jedynego właściciela działającego do 1950 roku Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, ubezpieczalni społecznej lub funduszu ubezpieczeniowego, których następcą prawnym jest ZUS oraz brak w księdze wieczystej wpisu prawa użytkowania wieczystego osób trzecich.

W rozpoznawanej sprawie opisane warunki zostały spełnione – w księdze dawnej jako właściciel wpisana jest Ubezpieczalnia Społeczna w P., której następcą prawnym jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych w W.. Brak dowodów na to, aby ustanowione zostało co do tej nieruchomości prawo użytkowania wieczystego na rzecz osób trzecich. Z tych względów bezpodstawny jest podniesiony w apelacji zarzut naruszenia art.115 ust.2 ustawy z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, który w tym przypadku nie znajdował żadnego zastosowania.

Podkreślić także należy, iż zupełnie bez znaczenia dla rozstrzygnięcia pozostaje kwestia legitymacji czynnej podmiotu, który złożył wniosek o dokonanie kwestionowanego wpisu do księgi wieczystej oraz terminu jego złożenia. Jak już wyżej wskazano, przedmiotem badania w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym jest istniejący w dacie orzekania stan prawny nieruchomości, a nie ewentualne nieprawidłowości postępowania wieczystoksięgowego. Niezależnie zatem, czy wniosek złożył podmiot uprawniony, czy też nie, przedmiotem analizy pozostają wyłącznie kwestie materialnoprawne tzn. ustalenie, czy istniały merytoryczne podstawy do dokonania wpisu i czy wpis ten jest zgodny z rzeczywistym stanem prawnym nieruchomości (por. wyrok SN z dnia 11 lutego 1999 roku sygn.akt III CKN 172/98 i postanowienie SN z dnia 5 grudnia 2008 roku sygn.akt III CZP 121/08).

Budzi przy tym zdziwienie wyrażony w apelacji pogląd skarżącego iż, gdyby nie omyłkowo złożony wniosek o założenie księgi wieczystej i wpis prawa własności na rzecz ZUS, nadal w księdze wieczystej pozostawałby jako właściciel Skarb Państwa. W księdze dawnej rep.hip.849 prawo własności Skarbu Państwa do przedmiotowej działki nigdy nie było ujawnione. Gdyby nie wniosek z 2012 roku, w księdze dawnej nadal figurowałoby prawo własności ujawnione na rzecz Ubezpieczalni (...) w P. a nie Skarbu Państwa.

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, na podstawie art.385 kodeksu postępowania cywilnego Sąd Okręgowy oddalił apelację jako bezzasadną.